

Slöjan i svensk media –

En kritisk diskursanalys om bevakningen av slöjbärande kvinnor under det franska burkiniförbudet.

Dino Jasarovic & Pontus Keskisarckä

Jour 14

HT 16

Journalistik

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. **Campus Sundsvall** Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

Abstract

I denna uppsats undersöktes med hjälp av en kritisk diskursanalys hur kvinnors användande av muslimska klädesplagg framställdes i Aftonbladet och Dagens Nyheter, under en månads tid då det kontroversiella burkiniförbudet i södra Frankrike rådde. Totalt undersöktes 26 texter däribland nyhetstexter, insändare och olika typer av opinionsmaterial. Elva av texterna var från Aftonbladet och resterande 15 var från Dagens Nyheter. Resultaten påvisade att slöjan ofta förekom i en negativ diskurs. Den vanligast förekommande diskursen var den nationalistiska där debatten präglades av ett *vi- och de-tänk*. Inom denna diskurs framgick att franska värderingar och ett bevarande av en ”fransk” identitet var genomgående. I diskursen fanns även en tydlig markering i att slöjbärande muslimer inte hör hemma i Frankrike och att de därför inte kan refereras till som fransmän. Slöjan framställdes allt som oftast som ett politiskt medel, eller också som något omodernt, våldsamt, främmande eller förtryckande. Resultatet visade också att muslimska slöjbärande kvinnor sällan fick uttala sig i texterna. De som istället förde debatten och blev opinionsbildare var inflytelserika och mäktiga politiker.

Nyckelord: *Burkini, slöja, diskurs, journalistik, muslimer.*

Antal ord: 13 512.

Innehållsförteckning

Abstract	2
1. Inledning.....	4
1.1 Syfte	5
1.2 Frågeställning	5
3.1 Diskursanalys	7
3.2 Postkolonial teori.....	9
3.2.1 Orientalism	9
3.2.2 Kritisk feminism.....	11
3.3 Tystnadsspiralen.....	15
4. Metod	19
4.1 Analysenheter.....	19
4.2 Avgränsning	19
4.3 Teoretiskt tillvägagångssätt.....	19
4.4 Praktiskt tillvägagångssätt.....	21
4.5 Problem med metoden.....	22
5. Resultat och analys.....	22
5.1.1 Slöjan – ett politiskt medel.....	22
5.1.2 Det är år 2016, ta av dig slöjan.....	25
5.1.3 ”Burkinin är extrema islamisters uniform.....	26
5.1.4. Slöjan – främmande för Europa	28
5.1.5 Ett uttryck för förtryck	30
5.2.1 Textförfattare.....	31
5.2.2 Intervjupersoner	31
5.2.3 Intertextualitet	32
5.2.4 De som tidningarna försummar.....	33
5.3.1 Diskurser	34
6. Sociokulturell praktik.....	37
7. Diskussion	39
8. Vidare forskning.....	41
9. Referenser.....	42
Bilaga 1	48

1. Inledning

Det var under sommaren 2016 som den franska regeringen bestämde sig för att införa burkinförbud på flera offentliga badplatser i Frankrike. Förbudet innebar att muslimska kvinnor inte längre skulle få skyla kroppen med heltäckande baddräkter eller så kallade burkinier. En kort tid efter förbudet uppmärksammades en händelse som fick ett globalt genomslag i världens olika medier. I augusti 2016 satt en kvinna på en strand i staden Nice med sina barn när fyra beväpnade poliser kom fram till henne, och tvingade henne ta av sig sin burkini. Incidenten fångades på bild och blev upphov till en stor debatt som uppdagades i media.

Det finns flera olika uppfattningar om vad kvinnliga muslimska klädesplagg är ett uttryck för. Ett argument som ofta framkommer i svensk media är att användandet av burka och andra typer av slöjor är ett uttryck för kvinnoförtryck. Ett annat argument är att det är ett uttryck för kulturell acceptans och religiös valfrihet. Exempelvis skriver journalisten Malin Lernfelt (L) i en ledarkrönika att vi sviker kvinnorna om vi slutar problematisera det förtryck som dessa muslimska klädesplagg representerar. Vidare skriver hon att vi har ett ansvar att hjälpa de kvinnor som kämpar för rätten att bestämma över sina liv. Enligt henne bär inte alla muslimska kvinnor dessa kläder självmant (Göteborgsposten, 15 juli 2010).

Studenten Yasmine Mejdji skriver i en debattartikel (Expressen, 24 juli 2014) om det omtalade klädesplagget nigab. Till skillnad från Malin Lernfelts argument är Yasmine för användandet av muslimska klädesplagg. Hon bär själv nigab och skriver att det är ett steg hon tagit som en del av en religiös övertygelse. Enligt henne är det en rättighet att få klä sig som man vill och att bli dömd inte för sitt utseende, utan snarare för sin personlighet.

Lippmann citerad i Noelle-Neumann (1993, 149-150) skriver att de förenklade bilderna av verkligheten som media förmedlar är verkligheten som människor upplever det.

Om media framställer en förvrängd bild av muslimska kvinnor kommer vi acceptera bilden som verklighet. Media har makten att påverka allmän opinion och bär därför ett ansvar att förmedla en rättvis och objektiv bild av slöjan.

Vi ämnar undersöka hur användandet av hijab, niqab, burka, burkini, slöjor etcetera framställs i Aftonbladet och Dagens Nyheter. Vi vill titta på hur användningen av dessa huvud- och kroppsbonader presenteras i medierapporteringen. Vilka diskurser går att utläsa i debatten?

Framställs dessa klädesplagg som någonting positivt eller negativt? För enkelhetens skull kommer vi i fortsättningen sammanfatta debatten om dessa klädesplagg med ordet slöja.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att utifrån en kritisk diskursanalys undersöka hur kvinnors användande av muslimska klädesplagg framställs i Aftonbladet och Dagens Nyheter under en månads tid då burkiniförbudet i Frankrike rådde.

1.2 Frågeställning

Hur framställs slöjan i Aftonbladet och Dagens Nyheter?

Vilka är det som syns i utvalda tidningar?

Vilka diskurser går att utläsa i texterna?

2. Tidigare forskning

Det finns mycket forskning om hur kvinnor har framställts i media över tid. Likaså finns det texter som berör vårt ämne i viss utsträckning. Utav den forskning som finns fokuserar mycket av dessa studier på bilden av muslimska män och försummar representationen av muslimska kvinnor (Navarro, 2010, 97).

Myra Macdonald (2006, 8) skriver att diskurserna och debatterna som presenteras i media fixerar vid slöjor och att klä av slöjorna, samtidigt som de sällan gör skillnad på olika typer av slöjor. I det här avseendet syftar hon på att klä av slöjorna såväl fysiskt som metaforiskt i meningen att västvärlden vill tvinga på sin ideologi på Mellanöstern. Slöjan framställs som ett problem. Slöjans centrala roll för diskussioner kring islam och kvinnors position i samhället har växt sig starkare. Den väcker flera blandade känslor av rädsla, fientlighet, hånfullhet, nyfikenhet och fascination. Vidare skriver hon att det finns en distinktion i uppfattningen om slöjbärande som antingen ett uttryck för att kvinnor bär dem av tvång, eller som ett uttryck för religiös yttrandefrihet.

Martin Muñoz citerad i Navarro (2010, 100) har undersökt muslimska kvinnors representation i spanska nyhetstexter och funnit tre sätt de i regel beskrivs på. Som offer, passiva kvinnor eller slöjbärande kvinnor.

Navarro (2010, 100) skriver att när frågan om kvinnor i islam lyfts eller diskuteras i media, får muslimska kvinnor sällan chansen att uttrycka sina åsikter; därmed får de inget utrymme i debatten. Men vid de fåtal tillfällen där muslimska kvinnor syns i media är de normalt sätt ”västerniserade”, utan huvud- eller kroppsbedäckande kläder och allt som oftast utan anknytning till någon muslimsk rörelse eller förening. Vidare skriver Navarro (2010, 99-100) att det som skiljer så kallade moderna kvinnor från omoderna är inte huruvida kvinnan bär huvud- eller kroppsbedäckande kläder, utan om hon har tillgång till utbildning. Muslimska kvinnor som till exempel bär slöja och är utbildade brukar till stor del vara frånvarande i media. Detta är något som beskrivs som problematiskt eftersom ideologiskt skapande inte alltid formas efter vad som sägs, utan av vad som inte sägs. Media exkluderar inte bara moderna muslimska kvinnor, utan förenklar även islams mångfald. Muslimska kvinnor är inte bara hemmafruar, mödrar och muslimer (bilder media ofta förmedlar), utan också studenter, forskare, entreprenörer, artister, politiker och så vidare.

Donell (2004, 70) skriver att slöjan efter terrorattacken den 11 september 2001 kom att hamna i en ny belysning. Hon menar att den västerländska synen på slöjan på vissa sätt ändrades från att ses som någonting mystiskt och erotiskt, till att förknippas med känslor av bland annat främlingsfientlighet och förakt.

Vidare skriver Donell (2004, 71) att hotet mot muslimska kvinnor var så stort efter 11 september-attacken att imamer (religiösa funktionärer inom islam) stiftade nya villkor som tillät kvinnorna ta av sig slöjor på allmänna platser. Att bära slöja innebar en stor risk efter attacken.

I västvärlden gjorde slöjan kvinnorna till måltavlor för direkta och indirekta angrepp samtidigt som media gjorde slöjan till en symbol för afghanska kvinnors förtryck. Detta menar Donell (2004, 72) har lett till att media gett bilden av slöjan än något snäv uppfattning med ledande fokus på kvinnors rättigheter.

Somliga kvinnor väljer själva att bära slöjan då de känner sig stärkta genom att den skyddar deras kroppar från manlig granskning och sociala bedömningar av skönhet och sexualitet. En annan uppfattning är att slöjan kan användas som ett sätt att rikta politisk uppmärksamhet mot sig själv, där slöjan representerar ett avståndstagande från västerländska värderingar (Donell,

2004, 75).

Ett tillkortakommande i studier om slöjor är att det i Sverige inte gjorts lika många undersökningar om ämnet som i till exempelvis, anglosaxiska länder. Svensk forskning förekommer i vissa fall. Däremot har de studier vi hittat på svenska varit universitetsuppsatser som inte blivit referentgranskade.

3. Teori

3.1 Diskursanalys

Vad är en diskurs? Boréus skriver i Ahrne och Svensson (2011, 151–152) att diskurs primärt handlar om språkliga praktiker, alltså regler för och regelbundenheter i hur man kategoriserar och talar. Kritisk diskursanalys betraktar diskurser som enbart språkliga praktiker medan den franske filosofen och idéhistorikern Michel Foucault, ansåg att diskurser även handlar om vad som görs i övrigt. Diskursanalyser inom samhällsvetenskapliga och humanistiska studier är genomgående påverkade av Foucaults idéer om diskurser.

Enligt Boréus finns det flera viktiga föreställningar som en diskursanalys utgår från. Dels handlar det om perceptioner, det vill säga hur man uppfattar företeelser i sin omgivning. Viktigt att komma ihåg är att dessa perceptioner varierar mellan olika samhällen och olika epoker. Och dels handlar det om att de egenskaper som används inom diskursanalys är något som ständigt får nya betydelser. Att exempelvis beskriva ett barn som *oäkting* får idag inte samma betydelse som förr, detta trots att många barn idag är födda av icke-gifta föräldrar (Ahrne och Svensson, 2011, 150).

Kriterierna och egenskaperna som används för att urskilja grupper förändras, likaså förändras de egenskaper som vissa grupper tillskrivs. För att ge ett exempel; de som på 1930-talet beskrevs som sinnesslöa skulle idag kanske kategoriseras som personer med intellektuell funktionsnedsättning. En annan föreställning som har stor vikt för diskursanalyser är citatet. Med språkets hjälp kan vi indela och tolka omvärlden. Diskursanalysen ses som en teori med konstruktivistisk utgångspunkt. Genom att tala om företeelser och utveckla egna praktiker kring dem påverkas våra föreställningar om dem. Språkanvändning och andra sociala praktiker påverkar hur vi tolkar samhället och världen, men världen i sig påverkar också hur vi agerar och använder språket (Ahrne och Svensson, 2011, 151).

Kritisk diskursanalys kännetecknas också till stor del av en maktkritisk ingång. Hur vi talar och skriver om saker påverkar andra sociala praktiker i samhället. Diskurser påverkar hur vi uppfattar verkligheten, relationerna mellan grupper av människor samt påverkan på deras identiteter i samhället (Ahrne och Svensson, 2011, 153).

Kritisk diskursanalys

CDA (critical discourse analysis) skiljer sig från andra diskursanalytiska inriktningar genom att i större utsträckning använda sig av lingvistiska analysredskap på textnivå. Ett exempel på ett lingvistiskt analysredskap är syntaxanalysen där man intresserar sig för olika aspekter av meningsbyggnaden i en text. Förutom att studera grammatiska strukturer i texten handlar analysen om vad som påstås explicit och vad som underförstås (implicit). I den diskursiva praktiken riktar man sitt intresse mot hur texter produceras, distribueras och konsumeras. Bergström och Boréus (2012, 376) ger exempel på produktions- och konsumtionstemat. Begreppet intertextualitet används inom kritisk diskursanalys som en möjlig ingång till produktionstemat, och handlar om hur texter relaterar till varandra. Exempelvis kan en text hänvisa till en annan text och agera som referens. Säg skrivningar om den demokratiska skolan kan i hög grad ledas tillbaka till en monumental text, det vill säga, en text man ofta hänvisar till inom svensk skolpolitik, exempelvis ett huvudbetänkande från en skolkommision.

Förutom intertextualitet kan en text innehålla interdiskursiva inslag, det vill säga att den rådande diskursen visar inflytande av olika övergripande samhällsdiskurser.

Konsumtionstemats tolkningsstrategi kännetecknas av att man undersöker hur olika personer uppfattar (konsumerar) ett specifikt politiskt manifest, och är exempel på diskursiv praktik. Kritisk diskursanalys vidgas även till att innefatta den sociokulturella praktiken vilket betyder att diskursen sätts in i ett socialt sammanhang, och gör anspråk på att kunna säga något kritiskt om ideologi och makt. Fairclough använder sig av begreppet diskursordning och menar att en specifik text/diskursiv praktik måste relateras till andra diskurser. För diskursanalysen blir det också nödvändigt att kunna säga något om hur dessa diskursordningar är konstruerade (Bergström och Boréus, 2012, 377).

Ett gemensamt tema i alla typer av diskursanalyser är att det är diskurserna som ska kartläggas. Det viktigaste skälet att analysera dem är att diskurserna påverkar helt eller delvis, hur vi uppfattar världen och hur vi delar in den i segment. Detta har viktiga konsekvenser för såväl makt, som grupper och individers samhällsliga ställning (Ahrne och Svensson, 2011, 156).

3.2 Postkolonial teori

En annan teori som är relevant för vår studie är den så kallade postkoloniala teorin. Den postkoloniala teorin ämnar förklara vilka samhällsproblem som skapats i samband med den europeiska imperialismen som varade åren 1815–1914 (Quayson, 2000, 2). Slöjans problematisering kan spåras tillbaka till Europas kolonialisering av mellanöstern. Den egyptiske feministen Malak Hifni Nasif sa 1906 att slöjan blivit en central fråga under debatter om kvinnors rättigheter, enbart för att koloniala patriarker problematiserat den (The Guardian, 8 december 2001).

3.2.1 Orientalism

Edward Saids bok *Orientalism* är ett av de viktigaste bidragen till forskning om postkolonial teori. I boken beskriver han relationen mellan öst- (Orienten) och västvärlden (Occidenten) efter kolonialismen. Said menar att väst under denna tid stärkte sin dominans över öst genom att skapa en föreställning om att öst var *de andra*. Öst tillskrevs egenskaper som irrationalitet och misslyckande medan väst representerade rationalitet och framgång. Som en konsekvens av detta menar Said att en polarisering mellan de båda skapats, en polarisering som existerar än idag (Said, 1978, 40).

Said (1978, 5) skriver att orientalism kan ses som en sammanfälld institution att hantera Orienten. Hantera den genom att göra yttranden om den, auktorisera synpunkter på den, beskriva den, undervisa om den, kolonisera den, härska över den – kort sagt västvärldens sätt att dominera och utöva myndighet över Orienten.

Därtill finns den hegemoni, det vill säga ledande ställning, som de europeiska idéerna om Orienten har. Dessa idéer understryker på nytt européernas överlägsenhet gentemot den orientaliska efterblivenheten. Idéerna har fått en sorts allmän acceptans och bortser därför ofta från att någon skeptisk tänkare kan ha andra synpunkter på dem (Said, 1978, 9).

Vidare menar Said att det i det närmaste är omöjligt att studera Orienten och samtidigt vara helt oberoende. När man studerar Orienten möter man den i första hand som europé eller amerikan, och först i andra hand som individ. Det är inte något neutralt faktum utan innebär att man alltid har en medvetenhet om att man tillhör en makt som har klara intressen i Orienten (Said, 1978, 13).

Under 1700-talet utvidgades Orienten till att omfatta mer än endast de muslimska länderna. Detta skedde som en effekt av ett ökat europeiskt upptäcktsresande i världen. När dessa resor hade genomförts bidrog reselitteraturen till att Orienten både utvidgades och hamnade i större fokus. För alla dessa vidgade horisonter låg Europa fast i ett privilegierat centrum som huvudsaklig iakttagare. När Europa expanderade utåt förstärktes dess känsla av kulturell styrka. Genom reseskildringarna skapades kolonier och det etnocentriska perspektivet säkerställdes. Europa såg alltså sig själva som ett föredöme och satte sig själva som en måttstock. En måttstock som andra delar av världen skulle förhålla sig till (Said, 1978, 118–119).

I samband med Europas kolonialisering av Orienten växte en närmast heroisk självuppfattning fram hos orientalisterna (européer specialiserade i orientalisk historia). De började se sig själva som räddare av Orienten och den glömska och främlingskap Orienten själva lagt grund för. Orientens förlorade språk, seder och stämningar kunde nu rekonstrueras genom tekniker som lexikografi, grammatik, dechiffrering och översättning. Orienten moderniserades och försattes i ett skick som passade samtiden. Detta menar Said var ett uttryck för europeisk makt att ha återupplivat – till och med skapat – Orienten. Enligt hans uppfattning kan orientalism inte uppfattas som något plötsligt uppkommen objektiv kunskap, utan snarare som en uppsättning av strukturer som ärvt från det föregångna och sedan sekulariserats, omdisponerats och omformats. I nya texter och nya idéer anpassades Orienten till dessa strukturer (Said, 1978, 123–124).

Enligt Said såg 1800-talets européer orientalismen som ett system av sanningar och att varje europé därför (i dagens mått mätt) var rasistisk, imperialistisk och etnocentrisk i sina uttalanden om Orienten. Detta tenderade att förstärka skillnaden mellan de europeiska och asiatiska delarna av världen. Därför är orientalismen i grunden en politisk doktrin som tillämpades på Orienten därför att Orienten är svagare än västvärlden (Said, 1978, 204).

Under senare delen av 1900-talet fortsatte Orienten att ses som mindre välutvecklad än västvärlden. Här började också en våldsassociation födas i samband med beskrivandet av allra helst araber. På film och television förknippas han som sexgalen, mordisk och som den som ofta fångar den västerländska hjälten. I nyhetsmedia framställs ingen individualitet utan här ligger fokus på stora folkmassor och elände. Bakom dessa bilder ligger en rädsla för jihad, och på grund av det en skräck för att muslimerna (araberna) tänker erövra världen (Said, 1978, 285–286).

Sammanfattningsvis menar Said att orientalismens grundläggande dogmer lever kvar än idag. Västvärlden är överlägset, rationellt, humant och Orienten är outvecklat avvikande, och underlägset. Numera ses Orienten även som något som antingen bör fruktas eller kontrolleras (Said, 1978, 300).

Kritik mot Orientalism

Edwards Says Orientalism är ett verktyg för att förstå hur västerländska föreställningar formar bilden av Orienten. Men Says analys har sina begränsningar. Något Said fått kritik för i efterhand är hans avsaknad av genusanalys.

3.2.2 Kritisk feminism

Meyda Yegenoglu har använt postkolonial teori och kritisk feminism för att undersöka västerländsk fascination för beslöjade kvinnor från Orienten. Yegenoglu (1998, 68) skriver att studier om mellanöstern har försummat kvinnan. Detta menar hon har lett till att fältet dominerats av maskulinitet. Med hjälp av feministisk analys hoppas Yegenoglu på att undergräva denna hegemoniska kultur, men att också belysa den mångfald och komplexitet som ingår i diskurser om Orientalism och Mellanöstern.

Slöjan

Slöjan är en mångfacetterad symbol, en klädsel som täcker den muslimska kvinnan; gör både henne och Orienten oåtkomlig. Därmed döljer slöjan *sanningen* om Orienten och håller *sanningen* borta från västerländsk kunskapstörst. Samtidigt har den europeiska orientalisterna kunskap som sitt mål. Orienten är en plats; en kultur; ett väsen som européerna måste få ett grepp om, som de måste förstå och övervinna. Men slöjan är där och fungerar som ridån som både döljer och avslöjar; döljer sanningen om Orienten och samtidigt avslöjar Orientens

existens. På så sätt skapar slöjan gränser och begränsar den koloniala makten (Yegenoglu, 1998, 47–48).

Slöjan väcker hos orientalisterna en oemotståndlig längtan efter kunskap och kontroll. Men kunskap går inte att nå om man inte kan observera det man vill bilda sig en uppfattning om. Den muslimska kvinnan bakom slöjan går inte att se: hon går inte att kontrollera, och inte nog med det; muslimska kvinnans beslöjade närvaro byter på rollerna mellan orientalistisk observant kontra muslimsk kvinna/observationssubjekt. Slöjan gör det möjligt för kvinnan att se, utan att bli sedd (Yegenoglu, 1998, 43)

Yegenoglu (1998, 46–48) skriver att orientalisterna är besatta av slöjan eftersom den står i vägen för västerländska mål om att uppnå upplysning, kunskap och transparens. Därför vill orientalisterna penetrera slöjan. I sin tur försvarar orientalisterna sin besatthet av slöjan genom att hävda att hen vill civilisera, modernisera och därmed *emancipera* den muslimska kvinnan från sin reaktionära kultur.

Montage citerad i Yegenoglu (1998, 88) hävdar att muslimska kvinnor innehar fler friheter än västerländska kvinnor, och att slöjan är redskapet som ger kvinnan, friheten att ströva gator utan att bli igenkänd eller objektifierad. För Montagne är slöjan ett fantastiskt klädesplagg som inte bara osynliggör kvinnan, utan också ett plagg gör det omöjligt för omgivningen att urskilja bondkvinnan från den rika frun; slöjan raserar klasskillnader.

Imperialistisk feminism under kolonialtiden

Under kolonialtiden satte västvärlden sig själv på kartan som världens mittpunkt. För att utöva och förstärka sin överlägsenhet skickade man ”den kulturella andre” Orienten tillbaka i tiden. Orientalisterna jämförde Orienten med Occidenten för att påvisa att Orienten saknade frihet, utveckling och humanism, och att detta i sin tur berodde på islams reaktionära natur. Kort sagt alla kolonialismens upptäckter pekade på att den *barbariska Orienten* behövde tämjas och civiliseras. Under denna tid fick kvinnofrågan stor betydelse. Med hjälp av imperialistisk feminism används den muslimska kvinnans samhällsställning, i jämförelse med den västerländska kvinnans status, som ett kvitto på Orientens bakåtsträvande natur (Yegenoglu, 1998, 96–97).

Yegenoglu (1998, 102–105) beskriver hur den västerländska kvinnan satte sig själv som normen med hjälp av bedrifter som demokrati och emancipation. Västerländsk feminism höll sina ideal som universella. Västerländska kvinnor satte mått på vad en modern, feministisk kvinna är, och utgjorde ett ideal som muslimska kvinnor skulle anpassa sig efter. Detta hjälpte inte. Imperialistisk feminism förstärkte bara olikheterna mellan öst och väst, och skapade i sin tur en diskurs där *de andra* med sina olikheter uppfattas negativt. Burton citerad i Yegenoglu (1998, 106) hävdar att imperialistiska feminister tog på sig rollen som *emanciperare* (kvinnors frigörare) för att undfly sin vardag där hemma, och för att slippa konfrontera sitt eget förtryck. Det var genom den österländska kvinnan som den västerländska kvinnan kunde fullända sig själv.

Yegenoglu (1998, 98) menar att Orientens olikheter var just olikheter där väst och öst avviker, men att orientalisterna istället satte olikheterna i ett tankeschema där olikheter står i förhållande till tid och utveckling. Det vill säga, väst är modernt – öst är antikt och traditionellt. Detta tillskrevs i sin tur negativa respektive positiva tänkesätt.

Kvinnans kropp i samhället

Foucault citerad i Yegenoglu (1998, 113) menar att människans kropp står i relation till makt; kroppen är markerad, stämplad, investerad, utarbetad, ingraverad och kultiverad genom en historisk förbindelse med makt/diskurs. Grosz citerad i Yegenoglu (1998, 113) skriver att kroppen på sätt och vis inte är naturlig utan bör anses vara påverkad av kulturella, sociala och historiska faktorer.

Beslöjning kan ses som en speciell praktik för markering och disciplinering av kroppen i samstämmighet med kulturella krav. Detsamma gäller avlägsnandet av slöjan. Det finns varken något naturligt med att bära eller att inte bära slöja. Båda är produkter av den kultur vi lever i (Yegenoglu, 1998, 115).

Yegenoglu (1998, 116) skriver att beslöjning är en av de praktiker som irriterar västvärlden, i synnerhet feministiska tänkesätt. Detta är i likhet med de praktiker där du skär i kroppen eller på annat sätt markerar den; en praktik som framkallar ångest. Vidare skriver hon att slöjbärande inte på något sätt är mer grymt eller barbariskt än andra typer av praktiker, som att exempelvis bära bh, klackskor, korsett eller smink.

Relationen mellan makt och kunskap kan kopplas till de sätt där muslimska kvinnors kroppar är påverkade av den koloniala diskurs de befinner sig i. Avlägsnandet av slöjan är ett sätt för orientalisterna att ha kolonial kontroll över muslimernas kroppar. Denna procedur krävde kunskap och förståelse om muslimska kvinnor. Bara först när man avlägsnar slöjan och synliggör den muslimska kvinnan är det möjligt att omkoda, omdefiniera och omformulera henne efter nya, västerländska värderingar (Yegenoglu, 1998, 116).

Kvinnan som politiskt slagfält

Yegenoglu (1998, 126) skriver att kvinnan blir omvandlad till ett slagfält där en strid utspelar sig mellan imperialism och nationalism men även mellan islamism och sekulär, västerländsk nationalism. Slöjan är det mest effektiva vapnet under denna strid. Genom att manipulera kvinnan att bära eller inte bära slöja skapar man en synlig symbol för vilken sida som vinner. Slöjan blir ett medium där nationens män kan artikulera sina begär, rädslor och viktigast av allt understryka nationella skillnader.

Den muslimska kvinnan förkroppsligar, enligt orientalisterna, islams förtryckande traditioner. För att Orienten ska efterlikna den framgångsrika Occidenten måste den bli kvitt sina bakåtsträvande traditioner. Först då kan Orienten nå samma framgång som västvärlden nådde redan för länge sedan (Yegenoglu, 1998, 98).

Under kolonialtiden sågs en muslimsk kvinnas motvilja att bära slöjan som ett fundamentalt tecken på utveckling. Att inte bära slöja började associeras med modernitet och framgång. Slöjan började allt mer anses vara ett problem; ett spår av barbari och okultur (Yegenoglu, 1998, 99).

I denna tid skedde en polarisering i bland annat koloniserade Algeriet och Turkiet. Där ena sidan ville genomgå en modernisering, ”västernisering”, vilket innebar att bland annat bryta med slöjan, medan den andra sidan ville bevara sin tradition och kultur. I Algeriet växte motståndet mot franska imperialister starkt. Den beslöjade kvinnan blev upphöjd; slöjan skulle skydda kvinnorna från lustfyllda blickar från utlänningar och frestelsen för franskt mode. Man försökte bevara kvinnan från fransk assimilering eftersom det som stod på spel var nationens stabilitet och identitet (Yegenoglu, 1998, 139).

Kvinnor sågs av franska imperialister men även algerier som förkroppsligandet av sann algerisk kultur. Att ha makten över dessa kvinnor och deras kroppar (kulturens innersta väsen) kunde alltså likställas med att framgångsrikt ha penetrerat hjärtat på den koloniserade kulturen. Kvinnorna blev levande symboler för såväl motstånd som svaghet för västerländsk assimilering. Det som gick förlorat i denna strid om slöjan var kvinnofrågan (Yegenoglu, 1998, 141–143).

Kritik mot kritisk feminism

Yegenoglu har fått beröm för sin objektivitet och för sin förmåga att undvika att ta ställning till slöjan när hon forskar om den. Hon säger även explicit i texten att hon inte vill inta en ”native-informant”-roll, det vill säga att hon inte vill att hennes forskning påverkas av faktumet att hon själv är muslim. Hon vill även undvika att vara den som ger läsaren *sanningen* om hur de muslimska kvinnorna har det i samhället. Detta framgår exempelvis när hon säger att det varken finns något naturligt eller onaturligt med slöjan (Erdogan, 2000).

3.3 Tystnadsspiralen

Tystnadsspiralen grundar sig i föreställningen om att samhället som helhet hotar människor med social isolering och uteslutning om de avviker från konsensus. Människan har i tur och ordning en undermedveten rädsla för isolering som förmodligen är genetiskt fastställd. Rädsla för isolering driver människan att kontrollera och testa vilka åsikter och beteendemönster som är acceptabla, respektive icke-acceptabla inom samhället hon lever i. Om människan tror att hennes övertygelse är en del av ett rådande konsensus, då har hon självförtroendet att tala både privat och offentligt om sina övertygelser. Omvänt, om människan känner sig som en del av en minoritet kommer hon bli försiktig och tystlåten, vilket förstärker minoritetskänslan tills den uppenbart svagare minoriteten försvinner (Noelle-Neumann, 1993, 201–202).

Noelle-Neumann (1993, 22) tydliggör här skillnaden mellan vad hon menar är att tala respektive att vara tyst. Att exempelvis bära kampanjknapp, sätta dekal på bilen, hänga upp politiska affischer eller att riva politiska affischer – dessa är exempel på att tala; att låta bli att göra detta, trots att man som person har fasta övertygelser, är att betrakta som att vara tyst. Thomas Hobbes citerad i Noelle-Neumann (1993, 6) menar att tystnad kan tolkas som en indikation på överenskommelse.

Vissa människor är mer benägna att prata än andra. I det offentliga är det vanligare för män att prata om kontroversiella ämnen än för kvinnor. Likaså är det vanligare för unga människor, människor från medel eller överklass, än för gamla eller för människor från arbetarklass att tala (Noelle-Neumann, 1993, 24).

Allmän opinion – ”queen of the world”

Noelle-Neumann (1993, 111) skriver att tystnadsspiralen kan ses som en process som skapar och sprider *allmän opinion*. Närhelst människan inte är fri att tala eller agera hur bäst hon vill, utan istället måste vara uppmärksam på omgivningens sociala regler för att undvika isolering – då har hon att göra med någon manifestation av allmän opinion.

Allmän opinion har ingen tydlig definition, men lite förenklat uttryckt kan man säga att det handlar om en enad överensstämmelse mellan en befolkning eller en del av en befolkning (grupp). *Allmän*, allmänhet, betraktas som ett uttryck för öppenhet; en plats som är öppen för alla, till exempel offentlig plats, offentlig rättegång etcetera.

Opinion betraktas som en synonym för att ett uttryck om något som anses vara acceptabelt.

Noelle-Neumann (1993, 60–61) skriver att det är rädslan för isolering som drar människan till det offentliga ögat, det vill säga den plats där konsensus om olika åsikter råder. Samma människa tar del av åsikterna och sprider dem sedan vidare; så skapas och sprids allmän opinion.

Allmän opinion existerar på en särskild plats under en särskild tid. Följaktligen kan människan förändra sin förbindelse med opinion genom att flytta till en avlägsen plats där den allmänna opinionen förlorar sitt fäste, eller också kan hon vänta och hoppas på att en förändring i opinion sker med tiden (Noelle-Neumann, 1993, 72)

Tosqueville citerad i Noelle-Neumann (1993, 91) skriver att när sociala förhållanden är jämställda, trycker allmän opinion sin enorma tyngd mot varje samhällslig individ; opinionen omger människan, leder henne och förtrycker henne.

”As men grow alike, each man feels himself weaker in regard to all the rest; as he discerns nothing by which he is considerably raised above them or distinguished from them, he mistrusts himself as soon as they assail him. Not only does he mistrust his strength, but he even doubts of his right; and he is very near acknowledging that he is in the wrong, when the

greater number of his countrymen assert that he is so (1948, 2:261)”.

Journalistik och allmän opinion

När tystnadsspiralen smälter ihop med journalistisk publicitet får den dess oemotståndliga kraft. Allmän opinion dras in i tystnadsspiralsprocessen mest effektivt genom massmedia (Noelle-Neumann, 1993 154). Media influerar individers perception av vad som kan sägas eller göras utan risk att isoleras. Att människors åsikter får stöd i media är en viktig bidragande faktor när det kommer till människors vilja att prata (Noelle-Neumann, 1993, 156 och 201).

Lippmann citerad i Noelle-Neumann (1993, 143–144) var den första som belyste sambandet mellan allmän opinion och journalistik. En hörnsten inom allmän opinion är produktionen av stereotyper. En allmän opinionsprocess förstärks via stereotyper; stereotyper sprids snabbt via samtal och drar genast med sig negativa eller, i vissa fall, positiva associationer.

Inom journalistiken pågår en rigorös urvalsprocess om vad som rapporteras och vad som därför borde tolkas som organiserat stegvis. Gatekeeper bestämmer vad som hamnar hos publiken och vad som sällas bort (Noelle-Neumann, 1993, 146).

Lippmann citerad i Noelle-Neumann (1993, 149–150) försöker klargöra konsekvenserna av denna urvalsprocess. Vad som finns i dessa förenklade bilder av verkligheten är verkligheten som människor faktiskt upplever det – ”bilderna i våra huvuden *är* verklighet”. Det som inte rapporteras existerar inte – eller så är dess chanser att bli en del av verkligheten är minimala.

Vidare skriver Noelle-Neumann (1993, 159) att hon ser två källor där människan kan hämta information när det gäller att bilda åsikter om sin omgivning. Den första källan är vår observation av hennes *faktiska* verklighet, och den andra källan är verkligheten genom medias ögon.

Kritik mot tystnadsspiralen

Kritik mot tystnadsspiralen har handlat om främst tre argument. Först o främst har forskare ifrågasatt huruvida rädsla för isolation är en adekvat anledning för att människor ska våga och inte våga prata. För det andra har forskare ifrågasatt tidigare empiriska studier som har använt sig av tystnadsspiralen eftersom flera forskare utfört experiment som medvetet stärkt teorin.

En tredje kritik som Noelle-Neumann mötts av är att opinion kan formas av andra källor än bara allmänna opinion (Moy & Scheufele, 2000, 12).

4. Metod

Här redogör vi för vårt val av material samt eventuella avgränsningar. Likaså förklarar vi tillvägagångssättet samt de problem som uppstod under metoden. Som tidigare nämnt ämnar vi att genomföra en kritisk diskursanalys för att undersöka framställningen av slöjbärande kvinnor i två svenska nyhetstidningar; Aftonbladet och Dagens Nyheter. Vi har valt dem eftersom det är de två ledande tidningarna i Sverige. Samtidigt bevakar båda tidningarna internationella nyheter, något som vi tror är viktigt då händelser som inträffar i andra länder är med och formar diskurserna om slöjan i Sverige. Kritisk diskursanalys känns lämpligast då den utmärks, förutom av uppfattningen att språket är med och formar verkligheten, även av intresset för maktförhållanden (Esaiasson, 2012, 212).

4.1 Analysenheter

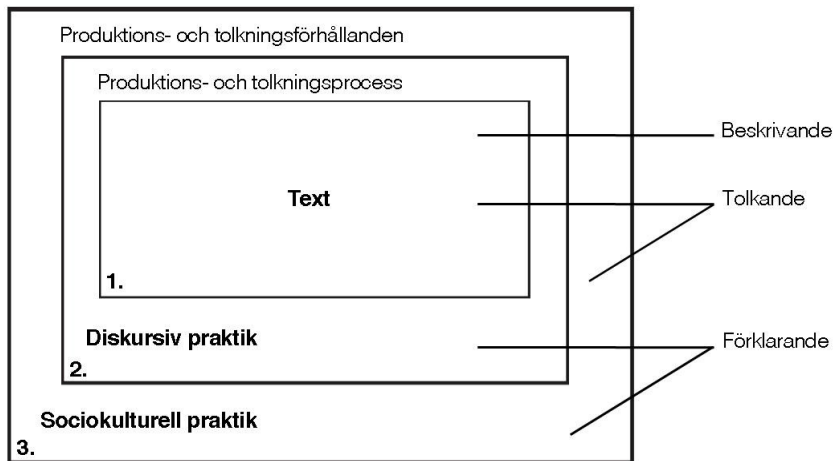
Med hjälp av sökverktyget Retriever kommer vi att leta upp allt textmaterial kopplat till söktermerna: ”abaya, amira, al khimar, awrah/aurat, batula burka, burkini, chador, heltäckande klädesplagg, hijab, huvuddukar, kroppstäckande klädesplagg, muslimska klädesplagg, muslimsk, kvinnoförtryck, niqab, slöja och shayla,” i Aftonbladet och Dagens Nyheter.

4.2 Avgränsning

Vi ska använda dessa söktermer i Aftonbladet och Dagens Nyheter för att leta upp texter som producerats under en månads tid år 2016. Med texter avses nyhetstexter, insändare och olika typer av opinionsmaterial som producerats under en månads tid. I vår analys ämnar vi att se om vi kan utläsa några diskurser i rapporteringen. Vi har valt att titta på allt material med koppling till slöjan. Detta eftersom alla texter, oavsett författare och oavsett typ av text bidrar till att skapa diskurser kring slöjan. Eftersom vi tror att sökresultaten ger flest träffar kort efter att förra sommarens burkinförbud i Frankrike upphävdes, har vi valt tidsperioden 5 augusti till 5 september 2016 (förbudet upphävdes 26 augusti).

4.3 Teoretiskt tillvägagångssätt

I vår analys kommer vi använda oss av Faircloughs trestegsmodell.

Steg 1 – analysera texten (beskrivande analys)

Det första steget, den innersta rutan, handlar om att göra en noggrann textanalys och titta på språkets struktur. Vilka ordval används och hur kan vi tolka dessa? Vi kommer att läsa texterna flera gånger och försöka hitta vad författaren vill förmedla och identifiera diskurser i texten. Fairclough har en multifunktionell tolkning av text som har tre huvudsakliga funktioner; att vara antingen ideationell, interpersonlig eller textuell. Kunskap och värderingar i en text kallas för ideationell funktion. Sociala identiteter och sociala relationer i en text kallas för interpersonell funktion (Fairclough, 1995, 57–58).

Fairclough (1995, 5) kallar även detta för representationer, relationer och identiteter. När man analyserar en mening i en text ska man lägga fokus på tre aspekter:

- Särskilda representationer (händelser, relationer etcetera) eller att placera den sociokulturella praktiken i en ny kontext som kanske medför särskilda ideologier.
- Särskilda konstruktioner av skribent- och läsaridentiteter, till exempel vad som understryks när det kommer till status och andra aspekter av identiteter och individuella aspekter av identiteter (reporter, publik, hänvisad till eller intervjuad).
- En särskild konstruktion av förhållandet mellan skribent och läsare (formellt eller informellt, nära eller distanserat, expert eller publik).

Steg 2 – analysera den diskursiva praktiken (tolkningsanalys)

I detta skede, den mittersta rutan, tittar vi närmare på den diskursiva praktiken. Vilket handlar om att titta på vem som har skrivit texten (hur text produceras), vilka som läser den samt hur människorna som läser den uppfattar (konsumerar) texten. Vilka prövningar genomgår texten innan den blir en färdig produkt. Är det exempelvis en egen nyhet eller något man skrivit av

(en rewrite). Den diskursiva praktiken är ett skikt som samspelar med det textuella och sociokulturella steget (Fairclough, 1995, 59). Under det här steget använder man sig av intertextuell analys. Att arbeta med intertextuell analys kännetecknas av att man fokuserar på gränsen som ligger mellan texten och den diskursiva praktiken. Man avser att blottlägga olika genrer och diskurser i texten. Man ställer sig själv frågan; ”vilka genrer och diskurser användes vid framställandet av texten och vilka spår av dem finns i texten?”. Intertextuell analys är tolkande (Fairclough, 1995, 61).

Steg 3 – analysera den sociokulturella praktiken (förklaringsanalys)

Här, i den yttersta rutan, kan analysen variera i olika nivåer av abstraktion, exempelvis kan vi välja att titta på den direkta situationsbundna kontexten – kontexten som skapats av institutionella praktiker, eller också kan vi titta på en bredare samhällelig och kulturell kontext. Det finns vissa huvudsakliga delar att titta på i denna analys; den ekonomiska och politiska delen (fokus på makt och ideologi) och den kulturella (fokus på värderingar och identitet) (Fairclough, 1995, 62).

4.4 Praktiskt tillvägagångssätt

När vi väl skrivit ned vår metod och tittat på Faircloughs modell började vi formulera ett kodschema för vår analys (se bilaga 1). Med utgångspunkt i de ovannämnda stegen formulerade vi flera kärnfrågor utifrån varje steg. Text, diskursiv praktik och sociokulturell praktik blev de tre huvudkategorierna med flera underfrågor. När vi formulerade schemat gjorde vi det även med utgångspunkt i våra teorier om exempelvis postkolonialism och tystnadsspiralen. När vi kände oss bekväma med utformningen av schemat använde vi oss av sökverktyget Retriever för att hitta texterna. Till en början tittade vi på alla texter i Aftonbladet under vår utvalda månad och satt då gemensamt för att sedan diskutera och understryka relevanta delar i texterna. Sedan gjorde vi samma sak med texterna från Dagens Nyheter. Genom att läsa dem tillsammans kunde vi göra individuella tolkningar av texterna och resonera för dem gemensamt.

Sedan öppnade vi ett externt dokument där vi började sammanfatta vårt resultat för att kunna lyfta in de intressanta delarna i uppsatsen när analysen blivit färdigställd. Värt att nämna är också att vi valde att spara ner texterna för att resultatinsamlingen ska bli transparent.

4.5 Problem med metoden

Ett problem vi stött på under arbetets gång är huruvida vi ska räkna samtliga identifierade subjekt i texten som ”diskursskapande”. Ibland omnämns ett subjekt men får inte säga något explicit i texten. Och eftersom subjektet inte kom till tals valde vi att inte lyfta det i uppsatsen. Vi valde istället att inkludera alla subjekt som framförde sina åsikter explicit i text. Att synas explicit innebär förutom att ha ett citat med i texten, även att subjektet fått uttala sig via intertextualitet (exempelvis när reportern refererar till personers uttalande från andra källor) eller också om artikelförfattarens åsikter syns.

Som med alla typer av kritiska diskursanalyser blir det problematiskt att kalla sina resultat intersubjektiva, det vill säga att undersökningen är forskaroberoende och replikerbar. Inom den kritiska diskursanalysen är den andra delen av analysen tolkande. Eftersom att texten konnoterar olika saker hos olika människor har vi försökt vara så transparenta som möjligt i hur undersökningen gjorts. Genom att lyfta relevanta citat och resonera för hur vi kommit fram till dem har vi försökt göra det möjligt för läsaren att följa vår metod steg för steg. På så vis förklarar vi hur vi gjort, tänkt och argumenterat när våra resultat sedan sammanställts. Kodschemat är även bifogat som en bilaga för att andra ska kunna testa schemat om de vill analysera texter på samma sätt som vi. Att göra en kritisk diskursanalys kräver mycket uppmärksamhet, närläsning och tid. Därför är det möjligt att en läsare som snabbt tittar igenom vårt schema och försöker göra en lika omfattande analys, utan vara helt infördstådd med metoden och teorin, kanske inte kommer fram till samma resultat.

5. Resultat och analys

5.1.1 Slöjan – ett politiskt medel

Den mest framträdande diskursen vi hittade när vi analyserade texterna var en diskurs där slöjan framställdes som en symbol för ett slags politiskt krig mellan Frankrike och muslimerna. I mer än hälften av texterna uppenbarade sig denna diskurs där slöjan blev en plats för politisk strid. En strid mellan de som hävdar att slöjan är ett uttryck för frihet (en fråga om valfrihet och demokrati) och de som genom att förbjuda slöjan utövar revansch på muslimerna, som de sedan terrordådet i Nice associerar med våld. I artikeln ”Ett plagg som gjort för integration av Pernilla Ouis” (Dagens Nyheter, 19 augusti, 2016) kommer ett tydligt exempel på hur slöjan har gjorts till något politiskt.

”Att Frankrike är djupt sargat och sårat av den senaste tidens terrorattentat råder inget tvivel om. Att agera ogenomtänkt och driven av rädsla är på något sätt förståeligt”.

Här framgår det implicit att Frankrike vid den här tiden befann sig en utsatt situation där de ville hämnas på muslimerna och på så vis återfå kontrollen över sitt land. Burkiniförbudet blir i det här sammanhanget ett medel för Frankrike att ge igen för terrordådet men även utöva sin auktoritära politiska makt.

Denna politiska strid påminner om den strid som utspelade sig under kolonialtiden.

Yegenoglu (1998, 126) skriver att kvinnan då blev omvandlad till ett slagfält där en strid utspelade sig mellan imperialism och nationalism, men även mellan islamism och sekulär, västerländsk nationalism. Slöjan var det mest effektiva vapnet under denna strid.

Vidare skriver Yegenoglu (1998, 141–143) att ha makten över dessa kvinnor och deras kroppar (kulturens innersta väsen) kunde likställas med att framgångsrikt ha penetrerat hjärtat på den koloniserade kulturen. Kvinnorna blev levande symboler för såväl motstånd som svaghet för västerländsk assimilering.

Vi ser här igen att Frankrike tror att de genom att slå mot kvinnan också slår mot islamisternas innersta kultur, och att de utövar revansch genom att återigen använda kvinnan och slöjan som det ultimata vapnet. Pernilla Ouis menar att slöjan indirekt blir en politisk krigshandling.

”Det franska förbudet spelar islamisterna rätt i händerna när de argumenterar att västvärlden hatar muslimer”.

I stycket ovan framgår det även att det sen tidigare funnits en uppfattning om att västvärlden hatar muslimer och att detta burkiniförbud på något sätt blir ett kvitto för den tesen. Det blir tändvätska till en ny konflikt. Frankrike förbjuder burkinin för att säga att islamism inte tolereras, men även för att göra en revansch, i sin tur tolkar alltså islamisterna detta som en ursäkt till mer våld.

I texten ”Strandbråket är en gudasänd gåva till IS” av Peter Wolodarski (Dagens Nyheter, 28 augusti, 2016) framgår det redan i rubriken att burkiniförbudet var en vinst för IS.

”Från Frankrike sprids bilder över världen på hur en muslim kan bli behandlad i det demokratiska Europa, bilder som med säkerhet kommer att användas av jihadisterna för att locka till sig nya anhängare.”

Hans ordval ”demokratiska Europa” tyder även på att Wolodarski måste påminna läsaren om hur absurd det är att en kvinna inte får klä sig som hon vill, i ett land som kallar sig just demokratiskt. Detta används som ett exempel på hatet mot muslimerna i Europa och bekräftar Pernilla Ouis påstående om att det kommer uppröra och ge islamisterna skäl till mer våld. Wolodarski tar det steget längre och skriver att det med *säkerhet* kommer att leda till att fler jihadisterna rekryteras.

”En mer hårdkokt analys är att burkinin är tacksam för politiker som försöker exploatera rädsla och allmän misstro mot muslimer.”

Wolodarski menar att förbudet egentligen inte infördes för att försvara franska sekulära värden (vilket det argumenteras för i en stor del av texterna vi analyserat) utan att kontroversen vilar på något annat. Han menar att förbudet infördes för att lugna en upprörd folkmassa och att ett ställningstagande mot våldsamma muslimer av den här sorten, kan hjälpa landets politiker att vinna makt. Slöjan blir en syndabock som den franska befolkningen projicerar sin rädsla på.

En annan diskurs vi hittade under det här temat var att slöjan framställdes som en frihetssymbol. Elin Andréns replik ”Ett slöjförbud skulle begränsa kvinnors frihet” (Aftonbladet 5 augusti 2016) är ett bra exempel på detta.

”Jag tycker att det är fel att begränsa kvinnors frihet för att uppnå jämställdhet. Ifall man bär ett klädesplagg frivilligt så är det inte ett förtryck.”

I sin replik argumenterar hon mot oppositionsrådet Sophia Jarls debattartikel om att muslimska klädesplagg bara är förtryckande. Hela Elin Andréns text genomsyras av en önskan om ett samhälle präglat av valfrihet. Friheten att göra som man själv vill med sin klädsel är något som slöjan symboliserar, något som är ännu viktigare än att passa in i normer.

Denna frihetsdiskurs återfinns även i Dana Pourkomeylians debattartikel ”Låt inte moralpoliser styra – tillåt burkinin” (Aftonbladet, 27 augusti, 2016).

”För bara i ett sekulariserat samhälle kan du gå såväl halvnaken som heltäckt på stranden. Kom ihåg det.”

Här genomsyras texten av ett liknande förhållningssätt och avslutas med en uppmaning att inte försumma liberala idéer om människans absoluta frihet. Människan ska ha rätten att bestämma över sin egen kropp. Slöjan blir återigen en frihetssymbol.

5.1.2 Det är år 2016, ta av dig slöjan

Sophia Jarl skriver i sin slutreplik ”Skolan ska inte upprätthålla hedersnormer” (Aftonbladet, 8 augusti, 2016) om att slöjan blir en representation för något omodernt och outvecklat.

”Men mina förslag vänder sig till alla de kvinnor som lever i Sverige och som hindras att ta del av vår demokrati och den jämställdhet som vi har kämpat för i över 100 år.”

Sophia Jarl refererar i stycket ovan till hennes förslag om slöjförbud i svenska skolan. Hon menar att slöjan inte hör till i ett modernt samhälle då hon ser den som förtyckande och outvecklad. Hon nämner den svenska demokratin som något ”vi kämpat hårt för i över 100 års tid”, och ser slöjan som en inskränkande rest av en traditionell, patriarkal kultur. Genom att betona att resan för jämställdhet har dröjt ett sekel implicerar hon att slöjbärarna ligger längre bak i utvecklingen, och att Sverige inte kan gå tillbaka i tiden bara för att acceptera slöjan.

Yegenoglu (1998, 98) menar att Orientens olikheter var just olikheter där väst och öst avviker, men att orientalisterna satte olikheterna i ett tankeschema där olikheter står i förhållande till tid och utveckling. Det vill säga, väst är modernt – öst är antikt och traditionellt. Detta tillskrivs i sin tur negativa respektive positiva tankesätt.

Med Yegenoglus teori om hur européerna skapade mening ser vi i exemplet med Sophia Jarl hur hon använder modernitet som något positivt och tradition som något negativt och patriarkalt. Med detta postkoloniala förhållningssätt till slöjan försöker Sophia Jarl övertyga läsarna om att muslimska kvinnor ska ta av slöjan.

I Lena Anderssons text ”Ordningslängtan på Rivieran” (Dagens Nyheter, 20 augusti, 2016) förklarar hon att burkinin är opraktisk och att man därför får söka andra orsaker till varför den används.

”...varför orsakerna får sökas i andra källor än den praktiska nyttans; i skriftens och traditionens långtgående separation mellan könen.”

Att säga att någonting är traditionellt visar på att det kommer från en annan tid. I stycket säger Lena Andersson att man traditionellt sett har använt slöjan för att göra en tydlig gränsdragning mellan könen, något som anses vara avvikande i det moderna samhället. Slöjan följer inte med i utvecklingen.

5.1.3 ”Burkinin är extrema islamisters uniform

I flera av texterna förekom slöjan i en våldsdiskurs. I lite mer än en tredjedel av texterna sätts ett likhetstecken mellan slöjan och terror.

Citat ovan är ryckt från Erik de la Regueras nyhetsartikel ”Burkinin väcker franska känslor” (Dagens Nyheter, 15 augusti, 2016). Det kommer från en intervju med Cannes borgmästare David Lisnard efter det franska burkiniförbudet Cannes.

”Burkinin är extrema islamisters uniform, inte vanliga muslimers.”

Här är det tydligt att burkinin likställs med terrorism. Den är våldsam och därför har Frankrike rätt att förbjuda den. I denna kontext används den som en ursäkt för det franska folket att förbjuda slöjan i samhället. Genom att betona att burkinin inte är *vanliga* muslimers uniform markerar David Lisnard att burkinin är något ovanligt och främmande.

Said (1978, 285–286) skriver att Orienten under senare delen av 1900-talet fortsatte ses som mindre välutvecklad än västvärlden och att en våldsassociation började födas, i samband med beskrivandet av allrahelst araber. I nyhetsmedia framställs ingen individualitet utan här ligger fokus på stora folkmassor och elände. Bakom dessa bilder ligger en rädsla för jihad, och på grund av det en skräck för att muslimerna (araberna) tänker erövra världen.

Vår analys visar hur dessa postkoloniala föreställningar stämmer överens med nyhetsrapporteringen. I artikeln tillskrivs muslimerna, precis som Said menar, våldsamma och skräckinjagande egenskaper. Slöjan är ett sätt att dölja vapen och blir *de extrema islamisternas uniform*.

Marie Stockman skriver i sin insändare ”Lösningen i burkinifrågan är egentligen ganska självklar” (Dagens Nyheter 30 augusti 2016) att hon vill förbjuda slöjan på yrkesplatser.

”Att täcka för hela ansiktet utom ögonen är maskering, och bör inte vara tillåtet ur säkerhetssynpunkt, oavsett om man är fotbollshuligan eller skötsam kvinna.”

Marie menar att ett förbud är viktigt då det gäller vår egen säkerhet. Hon drar parallellen mellan slöjan och en fotbollshuligan. Detta gör att slöjan återigen blir associerad med någonting farligt och våldsamt.

I Lena Anderssons artikel ”Ordningslängtan på Rivieran” (Dagens Nyheter, 20 augusti, 2016) menar hon att burkan inte bara är kvinnoförtryckande och könsseparatistisk utan att den i sin natur tillskrivs hotfulla egenskaper.

”Den är också i sig själv en ytterligt aggressiv utstyrelse, på samma sätt som Ku Klux Klan, Darth Vader och polisens insatsstyrka ser aggressiva ut i sina heltäckande uniformer.”

Här gör Lena Andersson slöjan synonym med farliga, våldsamma grupper och ger exempel på hur den västerländska synen på slöjan kan se ut. Den gemensamma nämnaren i alla dessa grupper är att kläderna eller uniformerna är heltäckande och associerade med negativa attribut. Även om hon är en tydlig motståndare till förbudet uttrycker hon förståelse för de som ser slöjan som en symbol för terror. Darth Vader är ondskans ansikte utåt, Ku Klux Klan är en rasistisk organisation som bland annat gjort sig kända för att lyncha mörkhyade människor och polisens insatsstyrka som må vara förknippade med hjältemod och säkerhet, även kan vara våldsamma och militanta.

Donell (2004, 70) skriver att slöjan efter terrorattacken den 11 september 2001 kom att hamna i en ny belysning. Hon menar att den västerländska synen på slöjan på vissa sätt ändrades från att ses som någonting mystiskt och erotiskt, till att förknippas med känslor av bland annat främlingsfientlighet och förakt.

Likt terrorattacken den 11 september 2001 blev terrordådet i Nice den 14 juli 2016 något som fick synen på slöjan att ändras ännu en gång. Slöjan beskrivs i rapporteringen från Aftonbladet och Dagens Nyheter varken som mystisk eller erotisk utan blir primärt föraktad av såväl politiker som medborgare. Direkta associationer dras mellan terrorism och burkinin/slöjan som i mångt och mycket bara presenteras som terrorns klädsel.

5.1.4. Slöjan – främmande för Europa

Slöjan förekommer även i en diskurs där den blir främmande och icke-europeisk. Trots att många muslimer idag är en del av Europa, finns fortfarande en diskurs där fransmän gärna gör skillnad på *vi och de* när det kommer till relationen till muslimer. Detta framgår bland annat i Erik de la Regueras artikel ”Polisen avhyser kvinnor trots det stoppade burkiniförbudet (Dagens Nyheter, 29 augusti, 2016). Redan i rubriken impliceras att det finns en värdeskillnad mellan fransmän och muslimer i landet. Att använda verbet *avhyser* för tankarna till andra gånger då ordet används, som till exempel när man avhyser personer som vräks. På så vis indikerar man att Frankrike är ett stort hus men som inte är hem till alla grupper. I artikeln reser DN till strandpromenaden i Nice när förbudet fortfarande råder.

”Om jag åker utomlands så anpassar jag mig till de normer som gäller där. Det här är ett katolskt land, här tar vi inte på oss slöjor när vi går till stranden, här är vi sekulära.”

Personen som säger detta är medborgare i Nice och uttrycker här en stark särskiljning på vad som är franskt respektive icke-franskt. Det ovannämnda stycket exemplifierar vilket distanserat förhållande vissa kristna invånare i Frankrike har till muslimer. Att säga att det är ett katolskt land blir exkluderande för de som inte delar den religionen. Det skär även av möjligheten för muslimerna att känna sig inkluderade i det franska samhället. Att använda ord som *här*, *vi* och *oss* är att tydligt markera ett *vi och de*. Slöjan blir här också ett tecken på att muslimer inte kan föra sig i sociala sammanhang eller i andra samhällen, på samma sätt som de kristna som ”anpassar sig till de normer som gäller utomlands.”

Said (1978, 40) skriver att det skapats en polarisering mellan öst- och västvärlden efter kolonialismen. Artikelutdraget ovan visar hur synen på dessa olikheter lever kvar än idag. I artikeln uttrycks fransk identitet genom att betona hur kristna, rena och moderna fransmän är.

Något som gör att de slöjbärande kvinnorna tillskrivs de motsatta egenskaperna, det vill säga muslimska, orena och omoderna.

Annika Ström Melin skriver i sin nyhetsanalys ”Burkiniförbud upphävt – men striden är långt ifrån avgjord” (Dagens Nyheter, 27 augusti, 2016) om ett läge i Europa där allt fler politiker vill förbjuda slöjan. Den som är först att uttala sig är Frankrikes förre president Nicholas Sarkozy som understryker att muslimer aldrig kommer kunna betraktas vara en del av den franska befolkningen.

”Vår identitet är hotad. Vi tänker inte låta en minoritet påtvinga oss ett sätt att leva som aldrig kommer att bli vårt.”

Att säga att slöjbärarna är ett hot mot den franska identiteten tyder på att Sarkozy vill värna om den franska identiteten. Implicit får man känslan av att han anser att integration inte längre är möjlig, att det är som att blanda olja och vatten. När han använder ordet ”vi” är det explicit uttryckt att *vi* inte är detsamma som *de* (muslimerna), och att de som minoritet, inte har samma samhällliga värde i ett land som inte är deras. Ordet ”minoritet” visar också på att han vill såra och försvaga muslimernas ställning ytterligare. Han tillskriver dem en egenskap som associeras med svaghet och utsatthet.

I nyhetsmedia framställs ingen individualitet utan här ligger fokus på stora folkmassor och elände. Bakom dessa bilder ligger en rädsla för jihad, och på grund av det en skräck för att muslimerna (araberna) tänker erövra världen (Said, 1978, 285–286).

Även om Sarkozy i artikeln implicerar att muslimerna är svaga och utsatta, påvisar det ordvalet också en känsla av rädsla då han säger att Frankrike står inför ett hot. Kanske då han vill förminska och försvaga den terror- och skräck-associerade muslimen i det franska samhället.

”Här tvingas hon ta av sig sjalen” (Aftonbladet, 25 augusti, 2016) av Nathalie Mark är ytterligare ett exempel där slöjan ingår i en våldsdiskurs. I denna artikel är det vice borgmästaren i Nice, Christian Estrosi, som uttalar sig.

”Burkinin är inte förenlig med de franska idealen.”

Detta blir återigen ett exempel på *vi och de*. Franska ideal tillskrivs en starkare och mer värdefull ställning till skillnad från burkinin som ses som något som inte passar in, något som stör de franska idealen och något som måste motarbetas.

5.1.5 Ett uttryck för förtryck

Jan Guillou skriver i artikeln "Åtskild idrott" (Aftonbladet, 4 september, 2016) att Frankrike är ett föredöme när det kommer till hur ett land bör förhålla sig till religiös klädsel i skolan.

"I Sverige tycks många förväxla vuxna kvinnors rätt att klä sig efter eget skön med tvånget för vissa skolbarn att klä sig som kåldolmar med huckle."

I det här stycket framgår det att Jan Guillou tycker att Sverige på vissa sätt är naiva och okunniga för det förtryck som slöjan innebär. Implicit menar han att små flickor tvingas av indoktrinerade föräldrar att bära ett klädesplagg som varken är estetiskt eller fritt. I Jan Guillous ögon är slöjan ett uttryck för förtryck. Han väljer även att kalla slöjan för kåldolmar och på så vis förlöjligar han den och gör ett tydligt avståndstagande till den.

Ett annat exempel där slöjan endast tillskrivs förtryckande egenskaper är Sophia Jarls slutreplik "Skolan ska inte upprätthålla hedersnormer" (Aftonbladet 8 augusti 2016).

"Jag hävdar att dessa attribut (niqab och burka) endast är symboler för att skambelägga och förminska kvinnor."

I det här stycket stänger Sophia Jarl möjligheterna till att muslimska klädesplagg kan vara uttryck för något annat än förtryck. Att tillskriva den egenskaper som förminskande och skambeläggande implicerar att hon ser slöjan som ett sätt för män att kontrollera kvinnor. Slöjan ser Sophia också som en kyskhetsymbol som ger mannen kontroll över såväl hennes kropp som sexuella begär.

Yegenoglu (1998, 98) skriver att den europeiska föreställningen om den muslimska kvinnan är att den förkroppsligar islams förtryckande traditioner. Montage citerad i Yegenoglu (1998, 88) hävdar istället att slöjan kan erbjuda frihet för muslimska kvinnor att ströva på gator utan att bli objektifierade. Montages frihetssyn på slöjan förekommer inte i någon av våra analyserade texter.

5.2.1 Textförfattare

Av de 26 texterna vi har analyserat har totalt 20 författare skrivit texter. I 18 av dessa 26 texter syns författarna explicit, det vill säga gör avtryck i texten med hjälp av retoriska frågor, värdeladdade och särskilda ordval, eller att de driver sina egna åsikter i texterna.

I hälften av texterna där författarna syns framstår de som försvarare av slöjan. Det vill säga att de skriver om slöjan på ett sätt som framställer den som modern eller som en frihetssymbol. I samband med detta är det även genomgående i dessa texter att författarna är starkt kritiska till olika typer av slöjförbud, och i många av texterna menar de att slöjan är ett missförstått klädesplagg.

I fem av texterna tar författarna ställning till slöjan. I dessa texter är de motståndare till slöjan och menar att den är kvinnoförtryckande och omodern. Slöjan blir enligt dessa författare en rest från forna tider då kvinnors rättigheter inte vara lika omfattande som idag. Vissa av motståndarna beskriver även slöjan som våldsam och obehaglig.

De sista fyra texterna präglas av synliga författare som varken tar ställning för eller emot slöjan. I dessa texter använder författarna värdeladdade ord som indikerar ett ställningstagande men inte i ett sammanhang där de tar ställning för eller emot slöjan. I vissa texter förekommer dessa ordval redan i rubriken men i texterna håller de fortfarande en objektiv nivå i sin nyhetsrapportering.

5.2.2 Intervjupersoner

I sju av totalt 26 texter förekommer intervjupersoner, det vill säga personer som blir intervjuade av reportern. Sammanlagt var det tio intervjupersoner som fick uttala sig i texterna. Det är lika vanligt att intervjupersonerna försvarar slöjan (fyra personer) som att de är motståndare till den (fyra personer). I en av texterna är intervjupersonen bara utfrågad i egenskap av offer. I en annan artikel är intervjupersonen utfrågad i egenskap av att vara både offer och försvarare. Med offer menar vi berörd, muslimsk, slöjbärande kvinna där burkinifrågan mer eller mindre påverkar deras frihet. Med motståndare menar vi personer som står bakom förbudet eller har en negativ inställning till slöjan. Försvarare av slöjan är personer som är emot förbudet och menar att muslimer bör tillåtas bära vad de vill.

5.2.3 Intertextualitet

20 av texterna som har analyserats visar inslag av intertextualitet, det vill säga relaterar till andra texter, citat, dokumenthänvisningar etcetera. Alltså om författaren lånar källor från andra medier eller om författaren rycker ett citat från ett dokument.

Vår analys visar att det finns sju framträdande grupper och totalt 52 intertextuella relationer i texterna. Med intertextuella relationer menas de citat, dokumenthänvisningar, videomaterial, berättelser och dylikt som artikelförfattaren gör till andras källor och andra personer.

De två största grupperna utgörs av politiker och rättsliga instanser. I sammanlagt 23 av de 52 intertextuella relationerna var det politiker (människor med makt och inflytande) som fick uttala sig. Majoriteten av politikerna som uttalar sig genom intertextualitet har en negativ inställning till slöjan. Många är för ett förbud och försvarar sig med argumentet att burkinin bryter mot franska seder och sekularisering. De flesta av politikerna i texterna är franska följt av belgiska och tyska. När de syns är de nästan alltid motståndare av slöjan medan de få svenska politikerna som refereras till i texterna är försvarare av slöjan och de mänskliga rättigheterna. Exempel på politiker som ofta omnämns i texterna är; franska borgmästare, den franska premiärministern, före detta presidenten Nicolas Sarkozy, tyska inrikesministern och svenska jämställdhetsministern.

När det kommer till rättsliga instanser är det också de franska instanserna som dominerar diskursen. I 11 av 52 intertextuella relationer refereras det till juridiska instanser som säger något om slöjan. När författaren refererar till Frankrikes högsta förvaltningsdomstol försvarar domstolen slöjan, och påpekar att ett förbud bryter mot grundläggande mänskliga rättigheter. När södra Frankrikes lokaldomstolar får uttala sig är de ofta motståndare av slöjan och följer deras lokalpolitikens kritiska förhållningssätt till slöjan. Här blir det en rättslig strid mellan nationell och lokal rättsinstans där både har olika inställningar till slöjan och burkiniförbudet.

Fem gånger refererar textförfattarna till vanligt folk, det vill säga människor som är intervjuade i egenskap av att vara medborgare som på något sätt berörs av burkiniförbudet. I tre av texterna är det medborgare som är motståndare av slöjan och som uttalar sig främlingsfientligt eller negativt om slöjbärare. I de övriga två texterna framställs människorna som offer. Ingen artikelförfattare refererar till en vanlig person som försvarare av slöjan. När slöjbärarna nämns gör de det i egenskapen av att vara offer.

I övriga texter refererar artikelförfattarna till dokument av olika slag (mobilfilmer, bilder etcetera), experter (docenter, teologer och dylikt), andra medier (The Guardian, Reuters) och människorättsorganisationer (Musulmans du Sud, Human Rights Watch).

5.2.4 De som tidningarna försummar

De flesta av texterna handlar om burkiniförbudet, debatten kring det och vilka samhällsliga konsekvenser som fötts av förbudet. Våldigt ofta lyfter medierna händelsen i Nice som fångats på bild där polisen utövar makt och den muslimska kvinnan utsätts för förtryck. Men ofta är båda subjekten (polisen och kvinnan) passiva i texterna. Textförfattare, politiker, jurister, *alla* talar om händelsen förutom just poliser och slöjbärare; de som är berörda i störst utsträckning.

Navarro (2010, 100) skriver att när frågan om kvinnor inom islam lyfts eller diskuteras i media så får muslimska kvinnor sällan chansen att uttrycka sina åsikter. Detta överensstämmer med vårt resultat. Totalt fyra muslimska kvinnor fick synas i 26 texter och endast två av dem fick uttrycka sig explicit. Bara i ett av dessa två fall fick en kvinna säga ifrån och försvara sin slöja. Dessutom visar vårt resultat att Navarros definition om en modern muslimsk kvinna (det vill säga utbildad) exkluderas. Inte i någon av våra 26 texter har en slöjbärande kvinna framställts som bildad eller sakkunnig expert.

Vid två tillfällen får muslimska slöjbärande kvinnor uttala sig explicit med egna citat i texten. Vid dessa tillfällen är det bara en av två som utöver att vara offer även får försvara slöjan. Allt som allt är det vid ett tillfälle som en slöjbärande kvinna får försvara slöjan och sina rättigheter att bära den. Polisen får inte vid något tillfälle uttala sig i texterna, inte heller refereras det till polisernas egna åsikter utan de försvaras bara av politiker eller pressekreterare.

Martin Muñoz citerad i Navarro (2010, 100) påvisade i sin undersökning om muslimska kvinnors representation i spanska nyhetstexter att kvinnor i regel beskrivs på tre sätt. Antingen som offer, passiva kvinnor eller slöjbärande kvinnor. Vårt resultat påvisar att Muñoz tes stämmer bra in på hur kvinnorna framställts under Aftonbladets och Dagens Nyheters rapportering av slöjan under burkiniförbudet. I en text har en slöjbärande kvinna iklätt sig rollen som försvarare av slöjan, men även i detta sammanhang var personen ett offer.

Att vara muslimsk kvinna och att säga ifrån existerar i stort sett inte. Noelle-Neumann (1993, 201–202) skriver att om människan tror att hennes övertygelse är en del av rådande konsensus, då har hon självförtroendet att tala både privat och offentligt om sina övertygelser. Omvänt om människan känner sig som en del av en minoritet kommer hon blir försiktig och tystlåten, vilket förstärker minoritetskänslan. Vår analys visar att muslimska kvinnor knappt syns och när de gör det är deras övertygelser inte i fokus, de har istället varit offer och utgjort en minoritet i texterna. Detta leder enligt teorin till en tystnadsspiral där muslimska kvinnor fortsätter vara osynliga.

Lippmann citerad i Noelle-Neumann (1993, 149–150) menar att media via sin rapportering bidrar till förenklade bilder av verkligheten. Det är dessa förenklade bilder av verkligheten som *blir* vår faktiska verklighet. Om något inte rapporteras existerar det inte, och därför blir slöjbärande kvinnors chanser att vara en del av verkligheten minimala.

Om muslimska kvinnor inte får prata eller synas i media, blir vår verklighetssyn att deras övertygelser inte existerar. Och de får därför nästan inget inflytande över diskursskapandet av slöjan.

5.3.1 Diskurser

Terrorrådet i Nice har gjort slöjan till en politisk fråga och i vår analys av rapporteringen av slöjan under den här perioden har vi hittat fyra framträdande diskursteman, alla med underliggande egna diskurser.

Nationalistisk diskurs

Den diskurs som dominerar nyhetsrapporteringen allra mest under vår undersökningsperiod är den nationalistiska diskursen. Med nationalistisk diskurs menar vi mönster i rapporteringen där Frankrike och franska värderingar ofta står i fokus i texterna. Diskursen präglas tydligt av ett vi- och de-tänk, där ”vi” utgör ett förenat Frankrike, ett sekulärt samhälle men också bilden av att Frankrike ingår i ett Europa som är sekulärt, samt ett ”de” som utgörs av den muslimska minoriteten som inte har eller kan anpassa sig helt till det sekulära Frankrike. Det finns en underliggande värdering som går att utläsa där fransmän värdesätter sig själva högre än muslimerna. Den franska identiteten blir satt på en piedestal där invånarna i landet värdesätter sina seder och tydligt tar avstånd till muslimerna och deras traditioner.

Den nationalistiska diskursen inrymmer rasistiska och konservativa tankesätt. Medierapporteringen ger bilden av ett Frankrike som vill bevara sin kultur och som är under ett muslimskt hot. Detta tankesätt förstärks i uttalandet av den förre detta franska presidenten Nicolas Sarkozy.

”Vår identitet är hotad. Vi tänker inte låta en minoritet påtvinga oss ett sätt att leva som aldrig kommer att bli vårt.”

Det ges fler exempel på detta tankesätt och ibland redan i rubriksättningen av vissa texter. ”Burkinförbudet utmanar den franska statens fundament” – skriver Dagens Nyheters korrespondent Erik de la Reguera (20 augusti, 2016). Detta ger bilden av ett Frankrike som måste försvara sig mot ett utländskt hot. I texten ges även exempel på rasistiska drag, något som förekommer inom den nationalistiska diskursen.

”Förbuden motiveras med hänsyn till ”hygien”.

Ordvalet hygien implicerar att fransmännen besitter en renhet till skillnad från muslimska, slöjbärande kvinnor. Kvinnorna blir underförstått smutsiga och orena i det franska samhället. Denna typen av formuleringar om slöjbärande kvinnor är inte helt ovanliga inom den här diskursen och cementerar bilden av en underlägsen, oren och ofransk minoritet.

Frihetsdiskurs

En annan diskurs som är nästa lika genomgående som den nationalistiska är frihetsdiskursen. Den här diskursen kännetecknas av ett liberalistiskt förhållningssätt till slöjans roll i samhället. En vanlig trop är alla människors lika rätt. De personer som kommer till tals och skapar den här diskursen ser ofta slöjan som ett vanligt klädesplagg. Inom denna diskurs är demokrati och valfrihet två fundament. Dagens Nyheters ledarskribent Hanne Kjöllner ger ett bra exempel på detta i sin text ”Värderingar kan inte kläs av” (25 augusti, 2016).

”Att visa respekt för människors rätt att äta vad de vill, be till vilken gud de vill och klä sig som de vill. Men också att kräva samma respekt tillbaka”.

Här likställer hon alla människor i Europa på ett och samma plan. Människor har samma rättigheter men även samma skyldigheter i ett demokratiskt samhälle. Här står människans

frihet att göra vad hon vill i centrum och slöjan blir en symbol för denna frihet. Inom frihetsdiskursen ryms även ett feministiskt förhållningssätt till slöjan. Slöjan blir ofta missförstådd och ett sätt för män att frånta kvinnan sina rättigheter.

”Debatten har hamnat snett och kommit att handla om kvinnors klädsel – i stället för om de män som utför attackerna.”

Utdraget ovan är från Aftonbladets politikerreporter Anette Holmqvists text ”Fokusera på manligheten” (27 augusti, 2016). Genom att säga att det är män som utför terrorattacker implicerar hon att kvinnan inte kan vara skyldig för attackerna i bland annat Nice. Inom den här diskursen blir terrorism inte en muslimsk handling kopplad till slöjan, utan en manlig handling kopplad till manligt agerade. Likaså handlar debatten om vad kvinnor bör och inte bör göra, istället för att handla om vad män bör och inte bör göra. Via burkiniförbudet blir kvinnan straffad för något som mannen gör vilket tydligare underminerar kvinnans roll i samhället.

Terroristdiskurs

Här blir slöjan associerad med något våldsamt och extremt. Terroristdiskursen syftar på att slöjan ofta skuldbeläggs för de terrordåd som drabbat Frankrike de senaste åren. Den likställs, blir ett med våldet, tappar sin religiösa laddning och blir istället ett vapen. I flera texter behandlas slöjan som något farligt, något som exemplifieras tydligt i Erik de la Regueras artikel ”Burkinin väcker franska känslor” (15 augusti, 2016). Citatet nedan är från Cannes borgmästare David Lisnard och är representativ för en del av diskursen.

”Burkinin är extrema islamisters uniform, inte vanliga muslimer”.

Här drar en inflytelserik fransk politiker likhetstecken mellan islamistiskt våld och muslimsk klädsel. Uttalandet skapar även en distinktion, en diskurs, där det finns vanliga och icke-vanliga muslimer. Vi vet inte vad vanliga muslimer är men vi kan konstatera att de inte bär slöja.

Postkolonial diskurs

Den sista stora diskursen vi har hittat är den postkoloniala diskursen. Här framträder en europeisk överlägsenhet gentemot muslimerna. Europa tillskrivs egenskaper som fredliga,

sekulära, moderna och rena till skillnad från slöjbararna som ofta tillskrivs negativa associationer så som att de är våldsamma, förtryckta, omoderna och smutsiga. Europa är upplyst och modernt, därför har den ett ansvar att upplysa andra, i detta fall slöjbärande muslimer i Europa. Via sina normer och värderingar ska muslimerna lära sig agera på ett sekulärt sätt, det vill säga att inte bära slöja i en kultur som motarbetar den. Inom denna diskurs inryms även imperialistisk feminism. Europas tolkning är den rätta och därför vill man emancipera den muslimska kvinnan från sin reaktionära kultur. Ett exempel på detta är Jan Guillous artikel ”Åtskild idrott – lika givet som skilda omklädningsrum”.

”Det vore feministiskt och demokratisk att efterlikna Frankrike just här”.

Med ”just här” åsyftar Guillou på ett förbud för muslimska flickor att bära slöja i skolan. Med utdraget ovan ser vi hur västerländska tankesätt om feminism och demokrati, används som ett medel för att rättfärdiga ett slöjförbud. Med demokrati och feminism tar man inte hänsyn till hur den muslimska minoriteten resonerar, utan det är det västerländska resonemanget, eller rättare sagt den västerländska tolkningen, som dominerar den imperialistiska diskursen. Det är européens plikt att demokratisera och emancipera muslimer.

6. Sociokulturell praktik

Det tredje och sista steget i en kritisk diskursanalys går ut på att titta på den sociokulturella praktiken för att försöka förklara varför diskurserna i våra texter ser ut som de gör. Här är det viktigt att analysera Sveriges ekonomiska, politiska och kulturella läge. Både Aftonbladet och Dagens Nyheter påverkas av Sveriges sociokulturella kontext i sin nyhetsrapportering.

Sveriges ekonomi 2016

Enligt Finansinspektionens stabilitetsrapport (1 december, 2016) går Sverige nu in i en period av stark ekonomisk tillväxt med låga räntor. Arbetslösheten sjunker och löneutvecklingen är positiv. Den svenska ekonomin står stark och bankerna är väl förberedda för framtida ekonomiska svängningar. En av orosfaktorerna för svensk ekonomi är den låga räntan på bostadslånen och den höga skuldsättningen hos svenskar. Det svenska finansiella systemet och den svenska ekonomin är nära sammanlänkad med omvärlden och det politiska läget i Europa.

Sveriges politik 2016

Riksdagsvalet 2014 innebar början på ett oroligt politiskt läge i Sverige. Socialdemokraternas ledare Stefan Löfven valdes till statsminister med rekordlångt stöd. Löfven bildade regering tillsammans med Miljöpartiet, men till folkets förvåning utan Vänsterpartiet. Målet för Socialdemokraterna blev istället att söka stöd hos Centerpartiet och Liberalerna (då Folkpartiet). Allianspartierna däremot har agerat avvisande mot statsministern vilket bådade väg för Sverigedemokraternas ökande inflytande i svensk politik (Landguiden, 2016).

Sverigedemokraterna är ett parti som beskrivits av svenska sociologer som bland annat högerpopulistiskt och främlingsfientligt. Sverige befinner sig i ett Europa som krisar. EU-samarbetet har påverkats, kanske mest av Storbritanniens beslut att lämna EU (Brexit), men också av den osäkra inrikespolitiska situationen i flera länder. Ett missnöje med hur EU har hanterat flyktingsituationen har lett till ett urholkat förtroende för EU:s makthavare. Samtidigt har högerpopulistiska partier i Europa utnyttjat missnöjet för att mobilisera väljare.

Sveriges Radio (2010) skriver att Europa, under loppet av ett halvår, genomgått en dramatisk politisk förändring. Överallt finns en het debatt om romer, tal om misslyckad integration och islamistiska terrorhot. Numera talar vi om burka, moskéer och minareter. I Ungern, Österrike, Nederländerna, Storbritannien och även Sverige vinner främlingsfientliga krafter mark. Det blir allt vanligare att i politiska sammanhang prata om ”vi” och ”de”. Numera använder sig alltfler av de gamla etablerade politikerna av samma nationalistiska språkbruk, till exempel Nicolas Sarkozy och Silvio Berlusconi. Det här språkbruket var närmast chockerande för tio år sedan men är i dagens rapportering om burkinförbudet vanligt förekommande.

Detta förändrade Europa som public service-radio pratar om kan vara en substantiell orsak till att vi i vår studie sett att den nationalistiska diskursen är så genomgående i texterna. Det är möjligt att den högerpopulistiska ideologin speglar rapporteringen eftersom många europeiska politiker som figurerat i texter om slöjan, är medlemmar av högerpopulistiska partier, eller också konservativa partier som numera anammat populistiska idéer och nationalistisk retorik.

Sverige kultur 2016

Det finns få saker som är så komplext och heterogent som en kultur. För att beskriva vad många uppfattar som typiskt svenskt behövs därför förenklingar. En sådan sak som är typisk svensk är synen på den svenska statsmakten och den starka tilltron till myndigheter. En annan

sak som kännetecknar Sverige är svenskarnas syn på konflikter. Det är vanligt att man i Sverige eftersträvar konsensus för att undvika att hamna i en konflikt. Många blir besvärade när en konfliktsituation uppstår och vet inte riktigt hur den ska hanteras. Sverige är idag ett av de mest sekulariserade länderna i världen. Ett sekulariserat samhälle utmärker sig av att staten inte grundar sina lagar på en religion eller en trosuppfattning utan är neutral. Sekularisering handlar om att samhälle ska grundas på humanistiska värden och att religion enbart ska vara en privat angelägenhet (Länsstyrelsen Västra Götaland, 2016).

Mats Alvesson, professor vid Lunds universitet lyfter kvinnofrid, tolerans och frihet som typiskt svenska värderingar. Han hävdar att en värdering som ofta faller i glömska men är svenskast av alla är politiskt korrekthet (PK). Att vara PK handlar om att undgå negativa uttryck som kan särskilja människor utifrån kön och etnicitet. PK kan skydda utsatta grupper och underlätta försök att förbättra deras situation. Fördomar och hätska uppfattningar kan motverkas. Enligt Alvesson kan PK dras för långt och i Sverige har allt fler börjat se bristerna i värderingen. Därför har en motståndsvåg mot etablissemanget fötts där Sverigedemokraterna vunnit makt. Allt fler människor börjar ifrågasätta PK-tänket och ser nu istället problem i att exempelvis ha en hög invandring i Sverige (Aftonbladet, 24 juli, 2016).

7. Diskussion

Postkoloniala tankesätt om slöjan lever vidare. I både Aftonbladet och Dagens Nyheter framställdes slöjan som något omodernt, våldsamt, främmande och förtryckande. Både Said och Yegenoglu har sedan tidigare analyserat slöjan och dess framställning. Undersökningens resultat rimmar väl med deras teorier. Vårt syfte var att utifrån en kritisk diskursanalys undersöka hur kvinnors användande av muslimska klädesplagg, framställdes i Aftonbladet och Dagens Nyheter under en månad då sommarens burkiniförbud i Frankrike rådde.

Slöjan förekommer ofta i negativa diskurser i tidningarnas rapportering. Ofta presenteras nyheter om slöjan som en konflikt istället för en sakfråga. I samtliga analyserade texter visade det sig att muslimska kvinnor knappt får uttala sig i media. Istället är det makteliten så som politiker, domare och jurister som får agera opinionsbildare i debatten. Den vanligaste framställningen av den slöjbärande kvinnan är att hon framställs som ett offer.

Martin Muñoz citerad i Navarro (2010,100) har undersökt muslimska kvinnors framställning i spanska nyhetstexter, där fann han precis som vi att det i regel finns tre sätt kvinnorna

beskrivs på. Antingen som offer, passiva eller som slöjbärande kvinnor. I vår undersökning blir slutsatsen att Muñoz teori stämmer med framställningen av muslimska kvinnor i Aftonbladet och Dagens Nyheter. Kvinnorna i dessa fall intar en passiv offerroll, det vill säga att de inte syns aktivt utan att författarna eller politikerna, uttalar sig om slöjbärarna som en ansiktslös massa.

En annan framträdande roll vi har hittat är att muslimska kvinnor och i synnerhet slöjan/burkinin blir synonym med våld och terror. Donell (2004, 70) skriver att slöjan efter terrorattacken den 11 september 2001 började förknippas med känslor av bland annat främlingsfientlighet och förakt.

Terrordådet i Nice den 14 juli var en av de primära orsakerna till att burkiniförbud infördes. Donells teori menar att slöjan hamnade i ett nytt ljus efter 11 september-attacken men likaså gjorde den det efter Nice-dådet. I texterna går det både explicit och implicit att utläsa en oro i Frankrike för slöjbärarna och en rädsla för att de ska utöva mer våld och på så vis bidra till mer lidande. Flera gånger benämns klädesplagget som något som kan dölja vapen eller som en säkerhetsrisk för hela Frankrike. Inte sällan motiverar politikerna sina ställningstagande i burkiniförbudet med referens till terrordådet i Nice.

Eftersom vi gjort en kvalitativ undersökning kan vi inte generalisera våra resultat empiriskt. Vi kan inte uttala oss huruvida våra resultat är allmängiltiga för en bred population, exempelvis är det inte säkert om våra resultat är representativa för alla tider. Vi har trots allt undersökt slöjans framställning under en månads tid, men också under en månad då det var mycket kontrovers kring slöjan. Därför är det möjligt att rapporteringen kring slöjan hade sett annorlunda ut om vi istället valt en annan månad under 2016. Likaså kan vi inte generalisera våra resultat till andra tidningar eller mediehus. Det är inte säkert att man skulle utläsa samma diskurser i ETC:s eller Sydsvenskans rapportering om slöjan. Däremot visar vår undersökning till stor del samma sak som andra forskare tidigare påvisat. De diskurser vi utläst klaffar med de diskurser som bland annat Navarro och Donell åskådliggjort. Därför går det att uttala sig om att generalisera inom fältet, eller inom teorin. Aftonbladets och Dagens Nyheter rapportering tycks inte skilja sig från den rapportering som bland annat Navarro undersökt i Spanien, eller också de perceptioner som Macdonald identifierat i sin undersökning. Vårt resultat påvisar även att postkoloniala tankesätt lever kvar än idag i Sveriges två ledande tidningar.

Vi har gjort en beskrivande undersökning som egentligen inte kommit fram till något nytt fynd. Snarare bekräftade analysen mycket av tidigare forskares teser om hur slöjan framställs i nyhetsmedia. Vår undersökning visar att framställningen av slöjbärande kvinnor inte skiljer sig åt från tidigare forskning vi tagit del av.

8. Vidare forskning

Denna uppsats har undersökt hur beslöjade kvinnor framställts under burkiniförbudet i Frankrike sommaren 2016. Intressant för fortsatta studier kan vara att undersöka hur rapporteringen kring slöjan såg ut under månaderna före förbudet uppdagades. Var slöjan förknippad med våld och förtryck redan då?

Donells teori om slöjan som något mystiskt och erotiskt efter terrorattacken 2001 skulle också kunna undersökas vidare. En framtida studie skulle kunna fokusera på huruvida slöjan verkligen förknippades med mystik/erotik och i så fall på vilket sätt. En mer omfattande studie skulle kunna undersöka hur medierapporteringens storlek förändras kring slöjbärande kvinnor, före och efter de senaste 20 årens terrordåd. Slutligen skulle en undersökning som återigen tittar på olika tidsperioder kunna försöka svara på om slöjan blivit mer våldsassocierad med anledning av terrorattackerna i Europa.

9. Referenser

Litteratur

Ahrne, Göran och Svensson, Peter. *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Bergström, Göran och Boréus, Kristina. 2012. *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Donell, Alison. 2004. "Synlighet, status och strategisk skillnad? Attityder till slöjan efter den 11 september." *Tidskrift för genusvetenskap*. (4)

Esaiasson, Peter, Giljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. 2012. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4 uppl. Vällingby. Nordstedts Juridik AB.

Fairclough, Norman. 1995. *Media Discourse*. Cambridge: Polity Press.

Navarro, Laura. 2010. Islamophobia and sexism: Muslim women in the western mass media. *Human Architecture*. 8 (2).

Noelle-Neumann. 1993. *The Spiral of Silence: public opinion, our social skin*. 2 uppl. Chicago: University of Chicago Press.

Macdonald, Myra. 2006. Muslim women and the veil. *Feminist media studies*. 6 (1).

Quayson, Ato. 2000. *Postcolonialism: theory, practice or process?* Cambridge: Polity Press.

Said, Edward. 1978. *Orientalism*. New York: Pantheon Books.

Scheufle, Dietram A & Moy, Patricia. 2000. "Twenty-five years of the spiral of silence: A conceptual review and empirical outlook". *International journal of public opinion research*. 12 (1).

Yegenoglu, Meyda. 1998. *Colonial fantasies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Digitala källor

Lernfelt, Malin. 2010. En symbol för kvinnoförtryck. *Göteborgs-Posten*.

<http://www.gp.se/malin-lernfelt-en-symbol-f%C3%B6r-kvinnof%C3%B6rtryck-1.1021240>

(Hämtad 2016-09-30)

Mejdi, Yasmine. 2014. Att bära niqab är min rättighet. *Expressen*. 24 juli.

<http://www.expressen.se/debatt/yasmine-att-bara-niqab-ar-min-rattighet/> (Hämtad 2016-09-

30)

Soueif, Ahdaf. 2001. The language of the veil. *The Guardian*.

<https://www.theguardian.com/theguardian/2001/dec/08/weekend7.weekend3>

(Hämtad 2016-10-16)

2010-talet – Nationalismens årtionde? 2010: *Sveriges radio*.

<http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3304&grupp=10667&artikel=4128298>

(Hämtad 2016-12-12)

Stabiliteten i det finansiella systemet. 1 december 2016. *Finansinspektionen*.

http://finansinspektionen.se/upload/43_Utredningar/20_Rapporter/2016/stab16-2ny2.pdf

(Hämtad 2016-12-12)

Finns det något typiskt svenskt? 2016. *Länsstyrelsen Västra Götaland*.

<https://www.informationsverige.se/Svenska/Samhalle/Sidor/Finns-det-nagot-typiskt-svenskt.aspx>

(Hämtad 2016-12-12)

Erdogan, Nezih. 2000. "Veiled and Revealed." *Postmodern Culture*. Vol.10(2). Web.

Politisk korrekthet gör oss dummare. 2016. *Mats Alvesson*.

<http://www.aftonbladet.se/debatt/article23208778.ab>

Ekonomi. 2016. *Ylva Lindahl*.

<http://www.landguiden.se/Lander/Europa/Sverige/Aktuell-Politik> (Hämtad 2016-12-12)

Nyhetstexter (analysenheter):

Aftonbladet

Åtskild idrott: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=057349201609047995633c263c82d6438ce3ef86e63a99&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Låt bli slöjan inte er kamp: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=05734920160831b6ec5f6d5bb93a9804c48803b50f3d9f&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Skolan ska vara fri från religion: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=0573492016083055fc284e74eeb30d91afd3381f1d5fdc&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Burkiniförbudet rivs upp/ Fokusera på manligheten: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=05734920160827abbf7016e03b5341abafb2f390d80513&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Låt inte moralpoliserna – tillåt burkinin: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=057349201608277e60b1bb13d9f220463751ee6d0fe85&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Vi bad henne inte ta av sig kläderna – polisen slår tillbaka mot kritiken: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=05734920160826822ad0f5c5539a7a3159cc3e7fa1f30a&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Strandpolisens burkinijakt gör ont att se: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=05734920160826822ad0f5c5539a7a3159cc3e7fa1f30a&serviceId=2>

[com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=0573492016082539a9a3f31a8fcbd253e05263dffa95a4&serviceId=2](https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=0573492016082539a9a3f31a8fcbd253e05263dffa95a4&serviceId=2)

(Hämtad 2016-11-29)

Här tvingas hon ta av sig slöjan: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=057349201608256d4671d39fa169f864e1b3cedbed3bbe&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Skolan ska inte upprätthålla hedersnormer: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=0573492016080866e385fc014126832e090d7764fcd9e3&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Ett slöjförbud skulle begränsa kvinnors friheter: <https://web-retriever-info-com.proxybib.miun.se/services/archive/displayPDF?documentId=0573492016080503157cf673360911a3653f745f0af498&serviceId=2>

(Hämtad 2016-11-29)

Dagens Nyheter:

Idén att religion är en källa till våld drabbar fredliga: <https://web-retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=0509152016090493e052e06934170639092398141856b7&serviceId=2>

(Hämtad 2016-12-04)

Fortfarande fritt fram för Facekinin i Kina: <https://web-retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=050915201609014de8af8797909814c7aa8740e779b8e8&serviceId=2>

(Hämtad 2016-12-04)

Lösningen i burkinifrågan är egentligen självklar: <https://web-retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05091520160830229a8f252cc8dbfe271a>

f18132f7f4f2&serviceId=2

(Hämtad 2016-12-04)

Polisen avhyser kvinnor trots det stoppade burkiniförbudet: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05091520160829949159ba17343bae914d85b107c72eaf&serviceId=2>

(Hämtad 2016-12-04)

Peter Wolodarski: Strandbråket är en gudasänd gåva till IS: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=050915201608282145f0d6cc9836d636887628e594665e&serviceId=2>

(Hämtad 2016-12-04)

Burkiniförbudet upphävt – men striden är långt ifrån avgjord: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05091520160827ca693923087984f0e4bcad7a3dd68047&serviceId=2>

(Hämtad 2016-12-04)

Proteststorm när striden om burkinin ska avgöras: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=0509152016082628bd01f4bc934d8cd707615c6e5f883d&serviceId=2>

(Hämtad 2016-12-04)

Värderingar kan inte kläs av: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=0509152016082524c7108e20aef843b421b9bbb21a1e4&serviceId=2>

(Hämtad 2016-12-04)

Ordningsslängtan på Rivieran: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05091520160825cda985399208291c295e50d6cc6539cc&serviceId=2>

(Hämtad 2016-12-04)

Ett plagg som gjort för integration: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05091520160820a9be679334bc9d493c306be80ace13ec&serviceId=2>
(Hämtad 2016-12-04)

Burkinin väcker franska känslor: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05091520160820c4058062d1d00b1709004946f2ead8fd&serviceId=2>
(Hämtad 2016-12-04)

Striden om burkinin blir allt mer infekterad: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=050915201608208268ea03ad5649dcc9e7fec040e74d98&serviceId=2>
(Hämtad 2016-12-04)

Tyskland kan delvis förbjuda burka: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05091520160819e0f7233b70563eb6849b7730c5588eaa&serviceId=2>
(Hämtad 2016-12-04)

Burkinin utmanar den franska statens fundament: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=0509152016081531e873778fb426d6bcdea6e9623e712&serviceId=2>
(Hämtad 2016-12-04)

Hårdare lagar i kampen mot terror: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=0509152016081279ff3a7fa47676c1c32884583e7041c3&serviceId=2>
(Hämtad 2016-12-04)

Bilaga 1

Analysschema

Text

Identiteter

Vilka identiteter får subjekten explicit i text?

Exempel: Sakkunnig muslim.

Vilka identiteter får subjekten implicit i text?

Exempel: Försvarare av religiös tro.

Relationer

Vilken relation har subjekten till varandra?

Exempel: Försvarare/motståndare (av slöja).

Vilken relation har subjekten till skribent/läsare?

Exempel: Vi/dom.

Representationer

Vad handlar texten om?

Exempel: Slöjförbud i badhallar.

Vad tillskrivs mening?

Exempel: islam tillskrivs negativa associationer.

Diskursiv praktik

Vem har skrivit texten?

Exempel: Kvinnlig eller manlig reporter.

Hur är texten bearbetad (intertextualitet)?

Exempel: Egen nyhet eller rewrite.

Vilka genrer och diskurser går att utläsa i texterna?

Exempel: Konflikt eller sak.

Sociokulturell praktik

Makt

Hur framställs slöjan?

Exempel: Omodern eller modern.

Vem står för motståndet?

Exempel:

Ideologi

Vilka samhällsliga antaganden som anammats har en ideologisk karaktär?

Exempel: Återfinns postkoloniala tankesätt om slöjan?

Exkluderas någon grupp från debatten om slöjan?

Exempel: Bildade muslimska kvinnor.